

METODICKÝ NÁVOD PRO VYUŽITÍ KNIHY

Anne Franková – komiksový životopis **(autoři: Sid Jacobson a Ernie Colón, Paseka, Praha — Litomyšl 2013)** **VE VÝUCE**

Vážení kolegové,

do rukou se Vám dostává netradiční zpracování příběhu Anne Frankové a její rodiny, a to formou komiksového životopisu. Tento způsob zpracování s sebou přináší nové možnosti využití nosného příběhu Anne Frankové a jejího deníku. Domníváme se shodně s tvůrci komiksu, Sidem Jacobsonem a Ernie Colónem, že pro dnešní žáky je komiksově, tj. obrázkové zpracování s menším množstvím textu, než přináší klasická kniha, přitažlivé a snad i snadněji uchopitelné; rozhodně je pak výzvou k využití.

Z metodického hlediska nabízí komiks možnost pracovat s obrázky. Obrázky předkládaného komiksu byly vytvořeny velice pečlivě na základě dobových fotografií, archiválií, historické literatury a dokumentů a po rozsáhlých konzultacích s odborníky z Anne Frank House v Amsterdamu; historická realita, kterou zachycují, se snaží co nejvěrněji postihnout historické události před vypuknutím druhé světové války, v jejím průběhu i po jejím skončení, a vést mladé lidi k zamyšlení, co se z této etapy lidských dějin můžeme poučit.

Grafický způsob zpracování přináší zároveň více možností, jak s knihou i příběhem pracovat. V předkládané metodice a pracovních listech bychom Vám chtěli poskytnout možnost, jak využít co nejlépe nejen komiks, ale i ostatní zdroje a materiály k příběhu Anne Frankové, které jsou k dispozici v České republice.

Věříme, že Vám tento materiál bude dobrým pomocníkem pro výuku o tématech druhé světové války a holocaustu, ale také témat obecnějších, jako je dodržování lidských práv, emigrace, diskriminace, aktivní občanství a další.

Marie Zahradníková, občanské sdružení Asi-milovaní

¹ Poznámka k českému překladu osobního jména „Anne“ Frankové: zatímco starší překlady dávaly přednost české formě osobního jména – „Anna“, přiklonili se překladatelé v poslední době k originální verzi jména, kterou je „Anne“ (tak i vydání Deníku v nakladatelství Triáda i komiksový životopis). Ve shodě s tím i my užíváme podobu „Anne“. Podobu „Anna“ ponecháváme pouze tam, kde byla původně užitá.

OBSAH BALÍČKU:

I. metodické návrhy pro pedagogy, jak s knihou pracovat ve výuce:

- využití komiksu v různé hodinové dotaci a v různých výukových formách (včlenění do běžné výuky, zaměřený seminář, projektová výuka)
- pracovní postupy pro využití pracovních listů
- soubor otázek a citátů do výuky
- základní informace o Anne Frankové
- mezipředmětové využití komiksu
- soubor dalších témat, která lze v souvislosti s komiksem probrat, včetně výčtu stran z komiksu, která se těchto témat dotýkají
- seznam dalších zdrojů týkajících se Anne Frankové, které je možné při výuce využít

II. pracovní listy pro střední školy pro práci s pěti tématy:

- Diskriminace a vylučování Židů ze společnosti – pracovní list *A svět se pomalu zmenšoval...*
- Život v úkrytu – pracovní list *Cítím se jako pták, který naráží na dráty své stísněné klece...*
- Uprchlíci – pracovní list *Odkud jste a proč jste sem přijeli...?*
- Deportace – pracovní list *Léto... Je tak krásně!*
- Odkaz Anne Frankové a jejího deníku – pracovní list *Jednou budeme přece zase lidé, a ne jen Židé!*

III. pracovní listy pro práci s jednotlivými kapitolami komiksu ve dvojí úrovni pro základní a střední školy

IV. Časová osa s využitím obrázků z komiksu (slouží jako doplněk pracovních listů všech typů)

Metodické návrhy pro práci s komiksem ve výuce:

Cílová skupina: materiály cílíme na dvě věkové skupiny:

I. sedmé až deváté ročníky ZŠ (případně sekundu až kvartu víceletých gymnázií)

II. první až čtvrtý ročník středních škol (případně kvintu až oktávu osmiletých gymnázií)

Vzdělávací cíle:

- žáci se seznámí na konkrétním příběhu s průběhem holocaustu
- žáci si uvědomí příčinný vztah mezi vzrůstající oblibou populistických a extremistických politických stran a ekonomicky nepříznivými obdobími
- žáci si uvědomí rizikové postavení příslušníků menšin, vyvolané působením extremistických, krajně nacionalistických politických stran a hnutí
- žáci si uvědomí paralely a odlišnosti mezi historickou situací a současností
- žáci si uvědomí příčiny, které vedou jednotlivce či rodiny k rozhodnutí emigrovat, a přemýšlí o tom, co s sebou takováto rozhodnutí přináší
- žáci přemýšlí o významu konceptu lidských práv, jejich dopadu a důsledků jejich nedodržování
- žáci uvažují o specifikách života v izolaci a v ohrožení
- žáci přemýšlí o úloze těch, kteří lidem v ohrožení pomáhají, případně nepomáhají
- žáci si uvědomí důležitost volby, ale i dilemata s volbou spojená

Možnosti využití komiksu ve výuce:

1. **jednorázové využití ve výuce**, například během dvouhodinového semináře ve škole, nebo během dvou po sobě následujících hodin v rámci jednoho předmětu (dějepis, český jazyk a literatura, občanská nauka/základy společenských věd) - k této práci je možné využít pracovní listy k jednotlivým kapitolám, které jsou vytvořeny pro ZŠ a SŠ;
2. během **dlouhodobější práce ve škole**, např. v hodinách českého jazyka a literatury, kombinovaně s domácí četbou;
3. během **dlouhodobé práce** nejen s komiksem, ale i s dalšími materiály ve škole, například v rámci semináře, kupříkladu dějepisného (seznam dalších materiálů viz níže);
4. v rámci **projektové vyučování** – při tomto typu výuky se nabízí možnost **využít i další zdroje** (seznam viz níže), pozvat pamětníka, udělat si výlet do Židovského muzea v Praze, do Památníku Tereziín či za jinou židovskou památkou. Projekt se dá pojímat jako „Cesta za Anne“. Poté lze navázat dlouhodobým projektem, jako jsou například Zmizelí sousedé, Stopy totality, Příběhy bezpráví, Příběhy dvacátého století, případně zakončit celé putování výletem do Domu Anne Frankové v Amsterdamu;
5. je možné vytvořit speciální **výběrový pololetní seminář**, který bude založený na práci s komiksem a dalšími materiály o Anne Frankové; lze také pozvat lektory o. s. Asi-milovaní, Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze a Institutu Tereziínské iniciativy, kteří realizují v rámci semináře vzdělávací program ze své nabídky. V rámci semináře je možné realizovat i některé z návrhů pro projektovou výuku (viz bod 4).

Poznámka: Zdrojem k dlouhodobější práci s tématem Anne Frankové je interaktivní učebnice vytvořená Domem Anne Frankové v Amsterdamu a do češtiny převedená Institutem Tereziínské iniciativy: <http://www.annefrank-guide.net/>; je podkladem pro samostudium, použití ve výuce ve vybavené učebně, tvorbu referátů, slohových prací, esejí apod. Obsahuje množství fotografií a dokumentů, nejen z archivu Frankových, ale i z dějin druhé světové války obecně.

² Projekt Zmizelí sousedé viz www.zmizeli-sousedede.cz, projekt Stopy totality viz www.stopytotality.org – oba projekty realizuje o. s. Zapomenutí, Příběhy bezpráví – www.pribehybezpravi.cz – realizuje Člověk v tísni, o. p. s. v rámci projektu Jeden svět na školách, Příběhy dvacátého století <http://www.postbellum.cz/cz/pribehy-20-stoleti/pribehy-20-stoleti.aspx> - realizuje Post Bellum.

Pracovní postupy pro využití pracovních listů:

I. Krátkodobé využití komiksu ve třídě – práce s kapitolami:

Cílová skupina: žáci ZŠ a SŠ, dvě úrovně pracovních listů

Časová dotace: 2x 45 minut

Poznámka: Navrhovaný postup je možné uzpůsobit konkrétním potřebám a požadavkům jednotlivých tříd a skupin žáků.

Pracovní postup ve výuce:

- 1.) Promítněte žákům dokumentární film *Krátký život Anny Frankové* (28 min)³.
- 2.) Rozdělte třídu do skupin podle počtu kapitol nebo podle vlastního uvážení. Ve skupinách si během 30 minut přečtou žáci vybranou kapitolu a vypracují si odpovědi na otázky z pracovních listů.
S ohledem na větší počet kapitol doporučujeme vybrat z nich cíleně pouze 4-5 (podle počtu žáků ve třídě). Každá kapitola zohledňuje zpravidla jedno hlavní téma, které se objevuje již v nadpisu (viz i seznam kapitol níže). S ostatními tématy mohou žáci pracovat v rámci domácí práce, pokud by bylo možné zapůjčit komiksy domů nebo pokud by každý žák vlastnil svůj výtisk. (30 minut)
- 3.) Nechte žáky po jednotlivých skupinách před třídou prezentovat téma kapitoly a vypracované odpovědi. Lze zapisovat na tabuli/flipchart a debatovat nad vybranými otázkami, záleží na množství času. Minimální čas pro prezentaci je u každé skupiny 5 minut.
- 4.) Důležitá je závěrečná reflexe nad tím, co žáky během práce nejvíce oslovilo, co si z hodiny odnášejí, o čem chtějí přemýšlet.

Soupis kapitol, včetně počtu stran:

Kapitola 1: Slibný začátek (s. 5–14, 10 s.)

Kapitola 2: Annelies Marie Franková (s. 15–22, 8 s.)

Kapitola 3: Vzestup nacismu (s. 23–28, 6 s.)

Kapitola 4: Amsterdam (s. 29–46, 18 s.)

Kapitola 5: Pod německou vládou (s. 47–65, 19 s.)

Kapitola 6: Deník (s. 66–86, 21 s.)

Kapitola 7: Osm ukryvaných (s. 87–99, 13 s.)

Kapitola 8: Nový rok (s. 100–115, 16 s.)

Kapitola 9: Odhalení (s. 116–132, 17 s.)

Kapitola 10: Život jde dál (s. 133–143, 11 s.)

Metodické poznámky:

- 1.) Dokumentární film umožní v relativně krátkém čase (28 minut) představit žákům příběh Anne Frankové a jejího deníku. V práci s jednotlivými kapitolami se pak věnují konkrétním obdobím jejího života. Pracovní listy jsou vytvořené tak, aby žáky motivovaly k přečtení vybrané kapitoly a poté k zamyšlení nad otázkami s širšími přesahy. Zároveň by práce s vybranou kapitolou komiksu a práce s pracovním listem měla podnítit žáky k zájmu o to, přečíst si celý komiks a případně Annin deník.
- 2.) Pracovní postup techniky kritického myšlení **Poslední slovo mám já:**
 - a) Každý žák si z nabízených úryvků vybere větu, která na něj pozitivně či negativně zapůsobila. Tuto větu si přepíše na čistý list papíru a napíše k ní svůj komentář (názor, pocit, argumentaci, kritiku...).
 - b) V každé skupině přečte jeden žák větu, kterou si zvolil (nyní bez svého komentáře), ostatní žáci jednak hledají

³ Tento film je možné získat na vyžádání v Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze, education@jewishmuseum.cz.

význam, smysl, interpretaci zvolené věty a jednak se zamýšlejí nad tím, proč si tuto větu žák vybral. Nechte zaznít několik názorů.

c) Na závěr přečte svůj komentář žák, který větu zvolil. V závislosti na čase můžete pracovat s více zvolenými větami z textů od více žáků.

d) Reflexe: ptejte se žáků, co si při této aktivitě uvědomili, co cítili, jakou myšlenku pro sebe osobně vnímali jako nejdůležitější.

- 3.) Vzhledem k tomu, že se délka jednotlivých kapitol liší, a to v několika případech podstatně, je na úvaze, zda rozdělit žáky do různě velkých skupin. Týká se to zejména 4. kapitoly, která je velice obsáhlá a obsahuje i řadu závažných témat k probrání (norimberské zákony, tzv. křišťálová noc). Z tohoto důvodu je přiložen soupis kapitol včetně rozpětí a počtu stran.
- 4.) Tato rychlá varianta využití komiksu ve výuce je poměrně náročná a je potřeba, aby se na ni pedagog pečlivě připravil, zejména pokud jde o časové rozvržení. Pokud by byli žáci na práci ve škole připraveni již z domova, tj. přečetli by si přidělenou kapitolu předem doma, práci ve výuce by to usnadnilo.
- 5.) Pracovní list ke 3. kapitole pro střední školy odkazuje na program Dělnické strany (potažmo její předchůdkyně Dělnické strany sociální spravedlnosti) a na program NSDAP. Všechny programy lze najít na internetu, např. na Wikipedii (http://cs.wikipedia.org/wiki/Program_NSDAP, <http://www.dsss.cz/program>, http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Blnick%C3%A1_strana#Charakteristika_a_program).
- 6.) Pracovní list ke 4. kapitole pro střední školy odkazuje na norimberské zákony a tzv. křišťálovou noc. Více o těchto tématech <http://www.neztratitviru.net/?page=dokumenty>, http://www.holocaust.cz/cz/history/events/nuremberg_laws, <http://www.annefrankguide.net/cs-CZ/bronnenbank.asp?oid=15270>, <http://www.holocaust.cz/cz/history/events/pogrom1938> a viz také níže.

Pracovní listy k jednotlivým kapitolám lze využít i při dlouhodobější práci s komiksem.

Legenda k didaktickým ikonkám použitým v pracovních listech:

ikonka písíciho panáčka: žák samostatně vypracovává úlohu,

ikonka dvě postavičky: možnost diskuse se spolužákem/spolužáky,

ikonka několik postaviček: žák diskutuje a zapojuje celou skupinu či třídu ke zpracování úlohy.

II. Dlouhodobější využití komiksu ve třídě – tematické pracovní listy (5 témat):

Cílová skupina: žáci SŠ

Práce s tématy vede k hlubšímu zamyšlení nad okolnostmi holocaustu, ale také nedodržování lidských práv, diskriminace, předsudků, rasismu, antisemitismu a dalších. Tento způsob práce s komiksem předpokládá nejen znalost příběhu, ale i znalost komiksu. Je tedy možné začít promítnutím dokumentárního filmu Krátký život Anny Frankové (28 min), ale poté je potřeba komiks přečíst, např. v rámci doporučené četby doma.

Pracovní postup ve výuce:

1.) Rozdělte třídu do 5 skupin. Ve skupinách si žáci vypracují úkoly z pracovních listů. Je možné pracovat buď s pěti různými tématy tak, jak je předkládají pracovní listy, nebo vybrat jen jedno téma (případně několik témat), které budou zpracovávat všechny skupiny. Je na uvážení pedagoga, zda téma/témata vybere sám nebo jejich výběr zkontroluje se žáky, taktéž lze jednotlivá témata rozdělit mezi jednotlivé skupinky dle jejich výběru. Pokud by bylo na práci více času, lze postupně ve skupinkách probrat jednotlivá témata a doplňovat je dalšími informacemi z níže nabídnutých zdrojů.

Tematické pracovní listy jsou velmi vhodným materiálem k mezipředmětové výuce.

2.) Následuje prezentace úkolů z pracovních listů před třídou. Minimální čas pro prezentaci je u každé skupiny 10 minut. Předpokládá se rozvinutí diskuse k jednotlivým tématům.

Témata předkládaná v pracovních listech:

Diskriminace a vylučování Židů ze společnosti – pracovní list *A svět se zmenšoval*

Uprchlíci – pracovní list *Odkud jste a proč jste sem přijeli...?*

Život v úkrytu – pracovní list *Cítím se jako pták, který naráží na dráty své stísněné klece...*

Deportace – pracovní list *Léto... Je tak krásně!*

Odkaz Anne Frankové a jejího deníku – *Jednou budeme přece zase lidé, a ne jen Židé!*

Metodická poznámka: Pracovní listy mají vést k přemýšlení nad poměrně obtížnými otázkami, z tohoto důvodu jsou koncipovány spíše pro žáky středních škol. Je však možné využít je i pro nejvyšší ročníky základních škol, pokud bude pedagog dobře připraven a znění úkolu žákům vysvětlí a při jejich práci je povede. K práci s tématy je možné si objednat do školy lektory o. s. Asi-milovaní, kteří tyto pracovní listy koncipovali. Názvy jednotlivých pracovních listů citují text z komiksu.

Legenda k didaktickým ikonkám použitým v pracovních listech:

ikonka píšícího panáčka: žák samostatně vypracovává úlohu,

ikonka dvě postavičky: možnost diskuse se spolužákem/spolužáky,

ikonka několik postaviček: žák diskutuje a zapojuje celou skupinu či třídu ke zpracování úlohy.

Práce s komiksem bez využití pracovních listů:

Pokud nebudete chtít k práci s komiksem využít pracovních listů a otázek z nich, můžete při práci s komiksem hledat **odpovědi na tyto otázky, a to napříč předměty:**

1. Anne strávila v úkrytu více než dva roky svého života. Zkuste si vzpomenout, jak jste strávili poslední dva roky svého života vy, co se událo významného ve vašem životě i v okolí. Zznamenejte si, co pokládáte za důležité.
2. Představte si, že odcházíte do úkrytu, ve kterém máte strávit časově blíže neurčenou dobu. Promyslete a sestavte si seznam věcí, které se vám vejdou do příručního zavazadla, které byste si rádi vzali s sebou. Možnost moderních přístrojů, jakými jsou mobil či další zařízení s možností připojení na internet rovnou vylučme (především z důvodu snadného odhalení).
3. Čeho byste se v úkrytu, kde byste měli strávit 25 měsíců spolu se svou rodinou a rodinou známých, nejvíce obávali? Co by vám na životě v úkrytu nejvíce chybělo?
4. Justin Bieber se vyjádřil v tom smyslu, že kdyby žila Anne dnes, byla by jeho fanynkou. Co si o tom myslíte vy – jakou hudbu by poslouchala, jak by trávila svůj volný čas?
5. Připomíná v něčem doba před vypuknutím druhé světové války dnešek – v čem ano, v čem ne? Tehdy především Němci uvěřili, že za jejich problémy mohou Židé. Proti komu se obrací nespokojenost české společnosti dnes a proč?
6. Kdo je to Žid? Existují Židé v současnosti, v ČR? Znáte někoho, kdo se k židovství hlásí, případně někoho s židovským původem z historie, literatury, umění?
7. Jsou dnes na světě místa, kde se lidé musejí ukrývat podobně jako Frankovi?
8. Píše si někdo z vás deník? Proč si lidé píší deník? Proč si ho chtěla psát Anne?
9. Proč se podle Vašeho názoru těší takovému zájmu deník, který si psala třinácti- až patnáctiletá dívka? Za jakých okolností deník vznikl?
10. O co šlo nacistům, co bylo cílem jejich ideologie, o co usilovali?
11. Jak a čím se liší podle vašeho názoru situace zachycené na obrázcích na s. 33 nahoře, na s. 65 uprostřed a na s. 89 nahoře? Všimněte si dobového kontextu.
12. Znáte někoho (ze svého okolí, z televize apod.), kdo holocaust přežil? Znají nějaké přeživší vaši rodiče či prarodiče?
13. Najděte na mapě místa největších koncentračních, průchozích a vyhlazovacích táborů. Jaký byl mezi nimi rozdíl? (Můžete využít stránky www.holocaust.cz).
14. V čem je příběh rodiny Frankových mimořádný ve srovnání s osudy tisíců dalších židovských rodin v Nizozemsku (a nejen tam)?
15. Znáte nějakou českou židovskou rodinu, která se ukrývala v Protektorátu Čechy a Morava? Slyšeli jste o ukrývaných dětech (organizace Hidden Child)?
16. Jaké jsou možnosti chování v situaci, kdy vládne teror a útlak? Znáte příklady občanské statečnosti v dnešní době? Potřebovali jste někdy pomoc někoho jiného? Nebo jste sami poskytli pomoc?

Citáty z komiksu:

Vybrané citáty z komiksu lze použít jako evokaci pro práci v hodině s tematikou druhé světové války, holocaustu, lidských práv, diskriminace apod.:

„Když se většina obyvatel mé vlasti, Německa, proměnila v hordy nacionalistických, krutých, antisemitských kriminálníchků, musel jsem na to reagovat. A i když mě to hluboce zraňovalo, uvědomil jsem si, že Německo již není mým světem, a odjel jsem.“ Otto Frank (s. 145)

„V Nizozemí, po zkušenostech z Německa, jsme si připadali jako v jiném světě, jako by nám vrátili naše životy. Naše děti chodily do školy a přinejmenším na začátku to vypadalo, že naše životy budou pokračovat normálně. Tehdy to vypadalo, že můžeme začít znovu a cítili jsme se volní.“ Otto Frank (s. 146)

„Když se ve vzpomínkách vracím do těch dnů, kdy okupační síly v Nizozemí začaly zavádět jedno nařízení za druhým, která nám znesnadňovaly život, musím přiznat, že já i moje žena jsme se všemožně snažili nedat na sobě obavy znát a dopřát našim dětem relativně bezstarostný čas.“ Otto Frank (s. 147)

„Doufám, že tě Annin deník inspiroval pro celý zbytek života a že pokud to bude jen trochu možné, budeš se snažit o zachování přátelství a míru.“ Otto Frank (s. 141)

„Tuto knihu bych chtěl věnovat svým dětem, které zachránilo pouze štěstí, že žijí v jiné době a na jiném místě, před tragickým osudem mladých sester, o nichž si nyní budete číst.“ Sid Jacobson, tvůrce komiksu (s. 3)

„Teprve, když jsem viděl, jak mé holčičky vyrůstají a stávají se mladými ženami, došlo mi, o co všechno Anne Franková a její sestra Margot přišly a jakou ztrátu jsme jejich smrtí utrpěli my všichni...“ Ernie Colón, malíř komiksu (s. 3)

Informační podklady o Anne Frankové, jejím deníku a Nadaci

Anna Franková (1929–1945)

se narodila 12. června 1929 ve Frankfurtu nad Mohanem jako druhá dcera bankovního úředníka židovského původu Otto Franka (1889–1980) a jeho ženy Edith, rozené Holländerové. Obě tyto rodiny patřily k asimilovaným, tradičně dodržovaly pouze největší židovské svátky. Do roku 1933 vyrůstala Anna se svou o tři roky starší sestrou Margot (narozena 16. února 1926) ve Frankfurtu.

Když jí byly tři roky, stal se říšským kancléřem Adolf Hitler. Proto ještě v téže roce emigruje rodina Frankových z Německa, podobně jako mnoho dalších Židů; Frankovi odcházejí do nizozemského Amsterdamu, kde měl Otto Frank přátele a kde zakládá firmu nazvanou Opekta. Společně se svým obchodním partnerem Hermannem van Pelsem založil ještě před válkou, roku 1938, další firmu s názvem Pectacon. Van Pels s manželkou Augustou a synem Petrem emigrovali do Nizozemí z německého Osnabrucku.

Margot i Anna se brzy v Amsterdamu aklimatizovaly, naučily se holandsky a začaly navštěvovat školu a školku. 10. května 1940 přepadli Němci Nizozemí a záhy zde vstoupila v platnost celá řada protizidovských zákonů a nařízení. V říjnu to například bylo nařízení, že všichni obchodníci židovského původu musí být registrováni. S pomocí nežidovských přátel se podařilo Opektu formálně arizovat, s tím, že obchod pokračoval běžným způsobem dál. Další z protizidovských opatření se dotklo Anny a Margot, když musely opustit své školy a začít navštěvovat Židovské lyceum.

Realistický Otto Frank začal již tehdy pomýšlet na možnost, že by se se svou rodinou odebral do úkrytu. O svých plánech informoval čtyři zaměstnance Opekty, kteří mu přislíbili pomoc: byli to Victor Kugler, Johannes Kleiman, Bep Voskuijlová /čti: foskaulová/ a Miep Giesová. Plány se staly aktuálními 5. července 1942, poté, co dostala Margot předvolání do transportu. Příští den se rodina Frankových přesunula do zadního traktu domu na Prinsengrachtu, ve kterém sídlila Opekta. Rodina Van Pelsových následovala Frankovi příští týden a 16. listopadu se k nim připojil poslední ukrývající se, zubař Fritz Pfeffer.

V úkrytu strávila Anna s ostatními více než dva roky. 4. srpna 1944 na anonymní telefonické udání vtrhla do úkrytu policie a jeho obyvatelé byli zatčeni. Při zatčení se policie snažila shromáždit cennosti a peníze a použila k tomu aktovku, ve které si Anna shromažďovala svůj deník; dávno to nebyl jen jeden sešit, ale také mnoho různých volných papírů. Deník zůstal ležet na podlaze a tam ho našly Miep Giesová a Bep Voskuijová, které se po odchodu policie odvážily do zadního traktu.

Johannes Kleiman a Victor Kugler byli také zatčeni a posláni do koncentračního tábora v Amersfoortu v Nizozemí, oba válku přežili. Osm ukrývajících se ze zadního traktu bylo posláno do průchozího tábora ve Westerborku, kam dorazili 8. srpna 1944. Posledním transportem, který byl z Westerborku vypraven na Východ, odjeli 3. září do Osvětimi.

Bezprostředně po příjezdu do Osvětimi zahynul Herrmann van Pels v plynové komoře. Edith Franková, její dvě dcery a Auguste van Pelsová byly internovány v ženském bloku. Fritz Pfeffer zahynul 20. prosince 1944, Edith Franková 6. ledna 1945. Auguste van Pelsová zemřela zřejmě v březnu v některém táboře v Německu. Petr van Pels se účastnil pochodu smrti, zemřel krátce po osvobození v květnu 1945 v táboře v Mauthausenu.

Anna a Margot byly na konci října 1944 poslány do Bergen-Belsenu, kde umírají na tyfus – Margot někdy začátkem března a Anna, která se domnívala, že oba rodiče jsou již mrtví, o několik dní později. Otto Frank je jediný, který válku přežil – dočkal se osvobození Osvětimi Rudou armádou 27. ledna 1945 a začátkem června se vrátil do Amsterdamu. Když vyšlo definitivně najevo, že je jediný z rodiny Frankových, který přežil, předala mu Miep Giesová Annin deník.

Anna Franková si od 12. června 1942 do 1. srpna 1944 vedla deník. Až do jara 1944 psala dopisy jen sama sobě. Pak slyšela v londýnském rozhlasu ministra výchovy v nizozemské exilové vládě, který hovořil o tom, že

po válce bude třeba shromáždit a uveřejnit všechny dokumenty o utrpení nizozemského lidu za německé okupace. Jako příklad uvedl mezi jiným i deníky. Pod dojmem této řeči se Anna Franková rozhodla, že po skončení války napíše a uveřejní knihu. Deník jí měl k tomu sloužit jako podklad.

Začala deník opisovat a přepisovat, opravovala, vypouštěla pasáže, které se jí zdály nezajímavé, a přidávala jiné z vlastních vzpomínek. Současně si vedla svůj původní deník, který se v kritickém vydání (Deníky Anny Frankové. Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie = Nizozemský státní ústav pro válečnou dokumentaci, v překladu Mirjam Presslerové nakladatelství S. Fischer, Frankfurt nad Mohanem, 1988) jmenuje „verze A“. Přeprocovaná podoba se analogicky nazývá „verze B“. Její poslední záznam je datován 1. srpna 1944. Dne 4. srpna odvedla osm skrývajících se Židů „Zelená policie“.

Miep Giesová a Bep Voskuijlová ještě v den zatčení záznamy Anny Frankové objevily. Miep Giesová je uchovávála v psacím stole a odevzdala je nečtené Ottovi H. Frankovi, Annině otci, když se definitivně prokázalo, že Anna už nežije.

Otto Frank se po zralé úvaze rozhodl, že splní přání své zemřelé dcery a že uveřejní její záznamy jako knihu. K tomu sestavil z obou Anniných verzí, z původní (verze A) a z přeprocované (verze B), třetí zkrácenou „verzi C“.

Text byl určen pro knižní edici, jejíž rozsah byl předem stanoven nizozemským nakladatelstvím. Když kniha vyšla roku 1947 v Nizozemí, nebylo ještě obvyklé psát o sexuálních tématech, zvláště ne v knížkách pro mládež. Otto Frank měl i další důležitý důvod, proč nechtěl zařadit celé pasáže nebo určité formulace: chtěl chránit památku své ženy a ostatních druhů sdílejících společný osud v úkrytu. Anna Franková psala ve věku třinácti až patnácti let a vyjadřovala ve svých záznamech svou nechuť a hněv stejně neskrývaně jako svoji náklonnost.

Otto Frank zemřel roku 1980. Originální záznamy své dcery odkázal v závěti Nizozemskému státnímu ústavu pro válečnou dokumentaci (Rijksinstituut voor Oorlogsdokumentatie) v Amsterdamu. Protože pravost deníku byla od padesátých let několikrát zpochybňována, dali vědci ústavu všechny záznamy přezkoumat. Teprve když byla pravost s naprostou jistotou prokázána, uveřejnili všechny deníkové záznamy Anny Frankové společně s výsledky svých výzkumů. Prozkoumali přitom mezi jiným rodinné zázemí, okolnosti zatčení a deportace, použité písemné materiály a písmo Anny Frankové a ve svém obsáhlém díle popsali i rozšíření deníku.

Nadace Anny Frankové byla založena v roce 1957 s dvojnásobným cílem: v první řadě šlo o uchování Zadního traktu, kde se Anna Franková, její rodina a čtyři další lidé více než dva roky ukrývali. Stále více lidí chtělo vidět na vlastní oči místo, kde Anna Franková psala svůj deník.

Za druhé si Nadace klade za cíl šířit ideály, které Anna Franková vyjádřila ve svém deníku. Nadace Anny Frankové se svou činností snaží podněcovat lidi, aby se zasazovali o svobodnou a demokratickou společnost, kde je zaručena pluralita a rovnoprávnost a kde rasismus a nesnášenlivost nemají místo.

Mezipředmětové využití komiksu:

- Vzhledem k velké šíři využitelných témat (viz níže) doporučujeme mezipředmětové využití komiksu v dějepise, občanské výchově/základech společenských věd, českém jazyce a literatuře, cizím jazyce, výtvarné a hudební výchově. Takovéto zapojení komiksu nebo témat v něm probíraných do výuky vede k dlouhodobějšímu zapamatování si informací a přispívá k formování postojů.
- Pro cizí jazyk je možné využít zejména interaktivní učebnici Téma: Anne Franková <http://www.annefrank-guide.net/> a časovou osu vytvořenou Domem Anne Frankové v Amsterdamu <http://www.annefrank.org/en/Subsites/Timeline/#>.
- Pro hudební výchovu lze najít skladatele válečné doby, židovské skladatele a interprety, hudbu z Terezína (např. dětskou operu Brundibár) a podobně.

Témata, která lze při práci s komiksem využít a kde je lze v komiksu nalézt:

Anne

vzhledem k tomu, že postava Anne prolíná celým komiksem, vybíráme pouze ty obrázky, které se snaží zachytit Anninu osobnost a charakter, jakož i její osobní vývoj daný specifickými podmínkami: s. 33 nahoře a uprostřed, s. 48 vpravo uprostřed, s. 49, s. 53 dole, s. 96 vlevo nahoře, s. 101 uprostřed, s. 107 vpravo uprostřed a dole, s. 108 vlevo nahoře, s. 110 dole, s. 112, s. 114 vlevo nahoře, s. 115, s. 136 vlevo dole, s. 137 dole, s. 143

Deník

s. 66, s. 67, s. 84, s. 106 nahoře, s. 119 uprostřed, s. 120 vpravo a vlevo dole, s. 136 uprostřed vlevo a vpravo, s. 138 nahoře a vpravo uprostřed, s. 139 vlevo nahoře, s. 141 vpravo dole, s. 142

Nacismus

s. 18 vpravo dole, s. 24 vlevo dole, s. 25, s. 39 vpravo dole + s. 40 (norimberské zákony), s. 42 vpravo dole

Diskriminace židů

s. 39 vpravo dole + s. 40 (norimberské zákony, více <http://www.neztratitviru.net/?page=dokumenty>, http://www.holocaust.cz/cz/history/events/nuremberg_laws), s. 44-45 (tzv. křišťálová noc) – námět na referát <http://www.annefrankguide.net/cs-CZ/bronnenbank.asp?oid=15270>, <http://www.holocaust.cz/cz/history/events/pogrom1938>, s. 52 vlevo nahoře, s. 54, s. 55 (koncentrační tábory; více <http://www.holocaust.cz/cz/history/camps>; a tzv. Einsatzgruppen, více <http://www.holocaust.cz/cz/resources/texts/einsatzgruppen>), s. 58 uprostřed, s. 59 vlevo nahoře, s. 61 vpravo nahoře, s. 63 (konference ve Wannsee, více na <http://www.holocaust.cz/cz/history/events/wannsee>, s. 64 (označení židovskou hvězdou, více <http://www.neztratitviru.net/?page=dokumenty>), s. 71 vlevo nahoře, s. 83 – dva obrázky uprostřed a obrázek dole, s. 92 vpravo dole

Židé v Německu

s. 9 uprostřed a dva obrázky dole s. 17 vpravo nahoře, s. 119 vpravo uprostřed

Aktivní hrdinství, pomoc

s. 40 vlevo dole, s. 56 nahoře, s. 65 nahoře, s. 77, s. 81 dole

Rodina Frankových

s. 6–7, s. 16–17, s. 39 nahoře, s. 48 nahoře

Druhá světová válka

s. 50 vpravo nahoře, s. 51, s. 61 vpravo dole, s. 92 vpravo nahoře a uprostřed, s. 94 vpravo uprostřed a dva obrázky dole, s. 97 vpravo uprostřed, s. 98 vpravo dole, s. 102 uprostřed, s. 107 nahoře, s. 114 uprostřed

Uprchlíci a emigrace

s. 24 vpravo dole, s. 35 uprostřed, s. 37 oba obrázky nahoře, s. 41 dole, s. 42 oba obrázky dole, s. 44 nahoře a uprostřed, s. 46 nahoře a dole, s. 50 vlevo uprostřed

Život v úkrytu

S. 52 dole, s. 53 nahoře, s. 64 nahoře, s. 71, s. 72, s. 73, s. 74, s. 75, s. 76, s. 77, s. 78, s. 79, s. 80, s. 83 nahoře, s. 85 nahoře a celá stránka, s. 86, s. 89, s. 91–99, s. 103 dole, s. 104, s. 117, s. 118–120
Obrázky domu: s. 53 nahoře, s. 74–76, dům na Prinsengracht s dobovým zařízením z doby, kdy se v něm rodina Frankova a další ukrývali, si můžete v 3D modelu prohlédnout online na <http://www.annefrank.org/en/Subsites/Home/>. Více také v češtině na <http://www.annefrankguide.net/cs-CZ/bronnenbank.asp?tid=2770>.

Deportace ukryvaných a koncentrační tábory

s. 121 dole, s. 122 (tábor Westerbork, více <http://www.holocaust.cz/cz/history/countries/neth>), s. 123, s. 124, s. 125–132

Kočka Moortje

s. 61, s. 67 nahoře, s. 72, s. 78 vlevo nahoře a dole

Ukrývání

Van Pelsovi – s. 42, s. 43, s. 78, kapitola 7 (s. 88–99), s. 126, s. 130

Peter van Pels – s. 78, s. 101–106, s. 111–115, s. 129, s. 132

Fritz Pfeffer – s. 43, s. 86, kapitola 7 (s. 88–99), s. 126

Edith Franková – s. 12, s. 13, s. 14–16, s. 21 nahoře, s. 22, s. 23, s. 26, s. 28 dole, s. 30, s. 33, s. 37 nahoře, s. 41 dole, s. 51, s. 57 dole, s. 64 vpravo uprostřed, s. 65, s. 71, s. 74 nahoře, kapitola 7 (s. 88–99, s. 93), s. 101, s. 107, s. 121–127, s. 129

Zachránci

s. 36, s. 57 nahoře, s. 65 nahoře, s. 72 nahoře, s. 77, s. 79 vpravo dole, s. 81 dole, s. 82 nahoře, s. 88, s. 97, s. 99s. 120–121, s. 134–136

Mapy:

s. 11, s. 46, s. 51, s. 56, s. 62, s. 73, s. 128, s. 134

Nabídka dalších zdrojů, se kterými doporučujeme pracovat:

- interaktivní učebnice **Téma: Anne Franková** vytvořená Domem Anne Frankové v Amsterdamu a do češtiny převedená Institutem Tereziánské iniciativy: <http://www.annefrankguide.net/> (zde i dalších jazykových mutacích, možné využít při výuce cizího jazyka)

- 3D projekce domu Anne Frankové v Amsterdamu: <http://www.annefrank.org/en/Subsites/Home/>

- dokumentární film **Krátký život Anny Frankové** (tvůrci: Gerrit Netten a Wouter van der Sluis, Anne Frank House, 2005, 28 min.)

Dokumentární film, video, 28 min., barevný/černobílý, scénář: Gerrit Netten a Wouter van der Sluis, režie a produkce: Gerrit Netten, v českém znění: Sandra Vebrová a Boris Rösner. Producent české verze: Židovské muzeum v Praze prostřednictvím programu Matra nizozemského Ministerstva zahraničí. Film **Krátký život Anny Frankové** vypráví o životních osudech Anny Frankové s využitím citací z jejího deníku, jedinečných fotografií z alb rodiny Frankových a úryvků z dobových filmů. Obsahuje taktéž jediné existující filmové pásmo, na němž je Anna Franková zachycena. Film je určen pro mládež i pro dospělé, a kromě příběhu Anny Frankové se v něm dozvíme také o událostech druhé světové války a pronásledování Židů. Lze ho využít jako vhodného vzdělávacího prostředku, čemuž je uzpůsobena i doba trvání filmu.

- časová osa vytvořená Domem Anne Frankové v Amsterdamu [http://www.annefrank.org/en/Subsites/Timeline/# !\[\]\(effbd7993c63c039a58fd3395789cf3f_img.jpg\)](http://www.annefrank.org/en/Subsites/Timeline/#annefrankhouse)
- Putovní vzdělávací výstava „**Anna Franková – odkaz pro současnost**“: nabízí Židovské muzeum v Praze, více na <http://www.jewishmuseum.cz/cz/czpv05.htm>
- *Deník Anne Frankové*, Triáda 2006 – 3. vyd., 2010 – 4. vyd.

Odkazy:

- dokumenty k holocaustu, dobové fotografie: www.neztratitviru.net
- odborné texty, mapy, dějiny, časová osa, dokumenty: www.holocaust.cz
- web o Anne Frankové, fotografie, dokumenty: <http://www.annefrankguide.net/>
- 3D projekce domu Anne Frankové v Amsterdamu: <http://www.annefrank.org/en/Subsites/Home/>
- animovaný film od tvůrců komiksu: <http://www.youtube.com/watch?v=yLSvdEUA2wI><http://www.youtube.com/watch?v=MTbHYBeUe0Y&feature=endscreen>
- pořad České televize Kulturama – reportáž o českém vydání komiksu: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10315082629-kulturama/> (návod: zatrhnout Spustit vybrané: Knižní tip: Anne Franková, 2:23 min.)
- videomateriály o Anne Frankové a Nadaci: <http://www.youtube.com/annefrank>